

เอกสารประกอบการประชุมเวทีสาธารณะ
เพื่อรับฟังความคิดเห็น

เรื่อง “ร่างพระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมสิ่งแวดล้อม”
และ “ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม”

จัดโดย

โครงการพัฒนาร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม

วันเสาร์ที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ค กรุงเทพมหานคร

โครงการพัฒนาร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม

Project on the Development of the Draft Law on Environmental Judicial Process

เลขที่ ๒๔/๗ หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐

โทรศัพท์ ๐๒-๙๐๑ ๕๒๗๗ มือถือ ๐๙๕-๒๑๘-๘๗๔๔ โทรสาร ๐๒-๙๐๑ ๕๒๗๗

E-mail: draftgreenlaw@gmail.com

(ร่าง)

พระราชบัญญัติ

การบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

พ.ศ.

.....
ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ.

.....

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม
พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็น
ต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“การบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
จัดการในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง การป้องกัน
และแก้ไขปัญหาการละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย
สุขภาพและทรัพย์สิน ของประชาชน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ และ
การบังคับการตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน แต่ไม่รวมถึงอำนาจ
อิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลและการดำเนินการของหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องไม่กระทบกระเทือนอำนาจอิสระของศาล และการบริหารราชการของหน่วยงานของศาล หรือหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๑

คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๖ ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงคมนาคม ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เลขาธิการสำนักงานสุขภาพแห่งชาติ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายกสภานายความ คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนสำนักงบประมาณ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านสิ่งแวดล้อม ตัวแทนภาคประชาสังคม และตัวแทนชุมชนที่มีบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และตัวแทนภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรีจำนวนประเภทละสองคนเป็นกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการ

ให้คณะกรรมการแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงยุติธรรมจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๖ จะต้องแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ในด้านแพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อม หรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมสิ่งแวดล้อม

ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

ในระหว่างที่ยังมิได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๘ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทย
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปี
- (๓) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง
- (๔) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เว้นแต่เป็นข้าราชการหรือพนักงานผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ
- (๕) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๖) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๗) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ไม่ว่าจะได้รับโทษจำคุกจริงหรือไม่ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘
- (๔) คณะรัฐมนตรีให้ออก

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะรัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการแทนได้และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๐ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) จัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- (๒) เสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดทำกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ต่อคณะรัฐมนตรี
- (๓) พิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่คณะรัฐมนตรีขอให้พิจารณา
- (๔) ประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม หรือรายงานต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานงานระหว่างหน่วยงาน

ของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม หรือการดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

(๕) ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือการปฏิบัติตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

(๖) ศึกษา วิเคราะห์ และทำการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดแนวทาง กลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม หรือการดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลและเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเพื่อพิจารณา

(๗) การพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการปกป้องช่วยเหลือตนเองในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

(๘) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม จัดประชุม สัมมนาฝึกอบรม หรือเสนอแนะหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ในการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

(๙) กำกับดูแลการจัดทำรายงานประจำปีของสำนักงานตามมาตรา ๑๗ (๖) เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

(๑๐) กำหนดระเบียบอื่นใดเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(๑๑) ปฏิบัติการอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๑๑ คณะกรรมการอาจวางระเบียบ ข้อบังคับ สำหรับการประชุมของคณะกรรมการเป็นการเฉพาะเรื่องหรือทั่วไปก็ได้ หากไม่มีระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น การประชุมของคณะกรรมการให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการ

ในกรณีที่กรรมการคนใดเสนอเรื่องเพื่อให้คณะกรรมการพิจารณา คณะกรรมการต้องจัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องที่เสนอนั้นโดยเร็ว

มาตรา ๑๒ ให้ประธานคณะกรรมการจัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็นเป็นระยะ อย่างน้อยปีละ ๓ ครั้ง เพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรา ๑๓ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมของคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่ง เป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๔ คณะกรรมการอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

การประชุมของคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานตามวรรคหนึ่ง ให้นำความในมาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงาน อาจขอให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดส่งเอกสารข้อมูล และชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

มาตรา ๑๖ ให้กรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการได้รับค่าตอบแทนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๒

สำนักงานพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๑๗ ให้สำนักงานพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบงานเลขานุการของคณะกรรมการ โดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) สืบสวน ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เสนอแนะและพัฒนาระบบงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ตลอดจนนโยบายที่เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(๒) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผน แนวนโยบาย และแนวทางการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของประเทศ ตลอดจนรายงานต่างๆ ตามมติของคณะกรรมการ หรือเสนอข้อมูลและความคิดเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา

(๓) ประสานการดำเนินการในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมแก่สาธารณชน

(๔) ฝึกอบรมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง

(๕) ร่วมมือและประสานงานทางวิชาการหรือด้านอื่นกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและต่างประเทศ

(๖) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อเสนอต่อ
คณะรัฐมนตรี

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่
คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๑๘ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน นายกรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งให้
ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือสำนักงานอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้
พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของ
สำนักงานได้โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็ม
เวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้

คณะรัฐมนตรีอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานตามวรรคหนึ่งด้วยก็ได้

มาตรา ๑๙ ให้จัดตั้งหน่วยงานดังต่อไปนี้ขึ้นในสำนักงานพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทาง
สิ่งแวดล้อมกระทรวงยุติธรรม โดยให้ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
และฝ่ายอื่น เพื่อพัฒนาระบบงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและบูรณาการ

- (๑) ศูนย์พัฒนาระบบงานสอบสวนและค้นหาความจริงในคดีด้านสิ่งแวดล้อม
- (๒) ศูนย์พัฒนาระบบนิติวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อม
- (๓) ศูนย์พัฒนาระบบการบังคับคดีทางสิ่งแวดล้อม
- (๔) ศูนย์พัฒนาระบบการบังคับโทษทางอาญาและการคุมประพฤติทางสิ่งแวดล้อม
- (๕) ศูนย์พัฒนาระบบงานช่วยเหลือทางกฎหมายและทางเทคนิคในคดีสิ่งแวดล้อม
- (๖) ศูนย์พัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกและกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ทาง
สิ่งแวดล้อม
- (๗) ศูนย์วิจัยระบบยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม
- (๘) ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม
- (๙) ศูนย์พัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

หมวด ๓

ความร่วมมือในการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๒๐ เพื่อประโยชน์ให้มีการวางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม ทาง
สิ่งแวดล้อมของประเทศให้เป็นไปโดยสอดคล้องกัน และมีประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่
ประชาชนตลอดจนการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ให้คณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทการ

บริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นแนวทาง สำหรับความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมให้เป็นแผนระยะสี่ปี โดยแสดงทิศทางของการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีสาระสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การประสานแนวทางการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานของรัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งเพื่อให้เกิดบูรณาการในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

(๒) มาตรการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของประเทศ

(๓) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ

(๔) แนวทางการปฏิบัติงานให้เกิดความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

(๕) ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานยุติธรรม

(๖) การดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๒๑ การจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม นอกจากต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๔ แล้ว จะต้องไม่ขัดแย้งกับแนวทางตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการที่เป็นอิสระของศาล หน่วยงานของศาล และหน่วยงานที่เป็นอิสระตามรัฐธรรมนูญด้วย

ในกรณีที่มีข้อคิดเห็นจากศาล หน่วยงานของศาล หรือหน่วยงานที่เป็นอิสระตามรัฐธรรมนูญว่า ข้อกำหนดในแผนแม่บทข้อใดอาจจะมีลักษณะที่ขัดต่อวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการนำไปพิจารณาปรับปรุงแผนแม่บทตามข้อคิดเห็นนั้น

ในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการพิจารณาโดยให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเหมาะสม และให้ผ่านการพิจารณาจากสมาชิกสภาเครือข่ายยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมด้วย

มาตรา ๒๒ ให้คณะกรรมการจัดการประชุมสมาชิกสภาเครือข่ายยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมขึ้นปีละหนึ่งครั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในภาพรวม และการจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดประชุมสมัชชาเครือข่ายยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมประจำปี ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้มีการรวบรวมเครือข่ายยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมตามประเด็นและตามพื้นที่อย่างครอบคลุม ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

ในกรณีที่สมัชชาเครือข่ายยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมมีข้อเสนออื่นนอกเหนือจากเรื่องการจัดทำแผนแม่บท ให้คณะกรรมการนำไปพิจารณาประกอบการจัดทำนโยบายหรือพิจารณาส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปฏิบัติหรือนำไปพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบายในเรื่องที่เกี่ยวข้องให้บรรลุผลตามควรแก่กรณีต่อไป

มาตรา ๒๓ ให้คณะกรรมการเสนอแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

เมื่อแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมใช้บังคับแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมนำไปพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อให้สามารถปฏิบัติ งานตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมได้

ในกรณีที่สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไปในระหว่างที่แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมใช้บังคับ คณะกรรมการอาจดำเนินการปรับปรุงแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์นั้นได้ และเสนอคณะรัฐมนตรีเห็นชอบเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

มาตรา ๒๔ ให้คณะกรรมการมีหน้าที่พิจารณาผลการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม และรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบทุกปี ในกรณีที่มีปัญหาอุปสรรคไม่อาจดำเนินการตามแผนได้ ให้คณะกรรมการรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขด้วย

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมใดไม่อาจดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมได้ ให้แจ้งคณะกรรมการทราบเพื่อพิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรีปรับปรุงแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมหรือแก้ไขปัญหาลักษณะให้แก่งานของหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมนั้น

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่งานด้านกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมนั้นมีความจำเป็นต่อการสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่สังคม ทั้งในด้านการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความขัดแย้งทางสิ่งแวดล้อม ทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย สุขภาพและทรัพย์สินของประชาชนทางสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ และการบังคับการตามกฎหมาย แต่เนื่องจากในปัจจุบันองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมมีอยู่หลายองค์กร ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมายในแต่ละด้านแยกจากกัน จึงมีปัญหาในการบริหารงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ยังไม่มีความเชื่อมโยง เพื่อแก้ไขปัญหาให้ครบถ้วนทุกด้านไปพร้อมกัน ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของชาติให้เป็นไปโดยสอดคล้องกัน และมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม สมควรส่งเสริมให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการใช้กฎหมายด้านต่างๆ ได้ร่วมกันวางแผนการบริหารงานยุติธรรมและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศได้ต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

(ฉบับโครงการวิจัย)

มีนาคม ๒๕๕๕

(ร่าง)

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม

พ.ศ.

ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ.

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งตามมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับ เมื่อพ้นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

(ความหมายและขอบเขต)

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ คำว่า

"คดีสิ่งแวดล้อม" หมายความว่า คดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องการจัดการอนุรักษ์และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ เรื่องศิลปกรรมและโบราณสถาน หรือการก่อสร้างหรือผังเมือง รวมทั้งข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลทางสิ่งแวดล้อม หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

"หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม" หมายความว่า หน่วยงานฝ่ายปกครองที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานด้านยุติธรรมที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

จัดทำคำสั่ง คำวินิจฉัย หรือคำพิพากษาในคดีสิ่งแวดล้อม รวมทั้งหน่วยงานด้านการบังคับคดีและการบังคับโทษต่างๆ

“ผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีความรู้ความชำนาญด้านสิ่งแวดล้อมสาขาต่างๆ ทั้งโดยประสบการณ์ทางการทำงาน การศึกษาวิจัยและฝึกอบรม เช่น นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร สถาปนิก นักผังเมือง ผู้เชี่ยวชาญด้านแผนที่ทางอากาศ แพทย์ พยาบาล นักพิษวิทยา นักระบาดวิทยา นักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม นักสังคมวิทยามานุษยวิทยา ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปราชญ์ชาวบ้านทางด้านการจัดการทรัพยากรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องสิ่งแวดล้อมประการอื่น ตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

“เจ้าพนักงานคดี” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้มีปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

“ก.ศ.” หมายความว่า คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

“องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมที่มีวัตถุประสงค์และมีผลงานที่ดีเป็นที่ประจักษ์ทางด้านการปกป้องสุขภาพ ชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลทางสิ่งแวดล้อมรวมทั้งเรื่องการจัดการ การอนุรักษ์และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ เรื่องศิลปกรรมและโบราณสถาน หรือการก่อสร้างหรือผังเมือง หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(ผู้รักษาการตามกฎหมาย)

มาตรา ๔ ให้ประธานศาลฎีกาผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนด เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑ บททั่วไป

(หลักการของกระบวนการยุติธรรมสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๕ ในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสภาวะของธรรมชาติ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงดำเนินการโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงความสมดุลของธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นสำคัญ ผู้ที่ก่อภัยและความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมากจักต้องถูกดำเนินการก่อน

ในคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของส่วนรวม หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงดำเนินการโดยเคารพหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญและหลักความเป็นธรรมทางสังคม และพึงตระหนักถึงโอกาสที่ไม่เท่าเทียมของบุคคลในการเข้าถึงทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อมและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมตามความเป็นจริง และต้องหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติโดยไม่ชอบ

ในคดีสิ่งแวดล้อมที่ผลกระทบต่อร่างกาย ชีวิต และสุขภาพ รวมทั้งทรัพย์สินของบุคคล หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงดำเนินการเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของผู้ได้รับผลกระทบอย่างจริงจัง

มาตรา ๖ กระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมต้องสะดวก ประหยัด และเป็นธรรม โดยมีสิ่งแวดล้อมและประชาชนที่ได้รับผลกระทบเป็นตัวตั้ง

มาตรา ๗ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ รวมทั้งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพและทรัพย์สินของบุคคล แต่หากปัญหาหรือความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว พึงกำหนดมาตรการให้มีการหยุดยั้งความเสียหายโดยเร็ว และกำหนดมาตรการการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟูให้คืนสู่สภาพเดิมอย่างความเหมาะสมและเป็นธรรม

มาตรา ๘ ในกรณีที่มีผู้ก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ รวมทั้งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพและทรัพย์สินของบุคคล หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงพิจารณาใช้มาตรการตามกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และกฎหมายปกครอง ตามอำนาจหน้าที่ให้ครบถ้วนควบคู่กันไป เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขแบบเบ็ดเสร็จ

มาตรา ๙ ในกรณีที่นิติบุคคลที่กระทำความผิดอาญาโดยเจตนาและก่อความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ รวมทั้งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพและทรัพย์สินของบุคคล ให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงตรวจสอบถึงความรับผิดชอบของนิติบุคคลและตัวแทนนิติบุคคลเท่าที่กฎหมายจะเปิดช่อง เพื่อป้องกันและป้องปรามนิติบุคคลรายอื่นมิให้กระทำความผิดอีก

มาตรา ๑๐ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกในทางแพ่งหรือการใช้มาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดีอาญาเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้เกิดการระงับข้อพิพาทอย่างสันติโดยความสมัครใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๑๑ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในคดีสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประโยชน์ของชุมชนหรือสังคมอย่างร้ายแรง หรือในคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน

(บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๑๒ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ต้องทำคดีสิ่งแวดล้อมควรมีความรู้หรือได้การฝึกอบรมก่อนและระหว่างการทำงานปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเรื่องการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ และระบบการคุ้มครองชีวิต ร่างกาย สุขภาพและทรัพย์สินของบุคคล เข้าใจปรัชญาและจริยธรรมพื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเข้าใจปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในภาพรวมอย่างเพียงพอ

มาตรา ๑๓ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงตระหนักว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อชุมชนขนาดเล็ก จนถึงขั้นก่อความเสียหายระดับประเทศ และระดับโลก ในการดำเนินการตามกฎหมายนี้ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพึงทำงานเชิงรุกเพื่อป้องกัน หยุดยั้งและแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง

(กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๑๔ การดำเนินการทั้งปวงก่อนการเริ่มต้นคดี การฟ้อง การเข้าเป็นคู่ความในคดี การดำเนินกระบวนการพิจารณา การรับฟังพยานหลักฐาน และการพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๔

ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาบังคับใช้โดยอนุโลม

สำหรับคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ หรือศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ให้นำพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปบังคับใช้โดยอนุโลม

คดีอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องหรือมีสาเหตุจากข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อม เช่น คดีความผิดต่อชีวิต หรือคดีความผิดต่อทรัพย์สิน คดีความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือเสรีภาพในการชุมนุมของบุคคล หากคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลพิจารณานำพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปปรับใช้แก่คดีดังกล่าวโดยอนุโลมเช่นเดียวกัน

มาตรา ๑๕ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องและก่อนพิพากษามาตรา ๕๗ ถึงมาตรา ๕๙ ในกรณีที่มีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ให้ศาลรอการพิจารณา

พิพากษาคดีไว้ชั่วคราวแล้วเสนอปัญหานั้นให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยดังกล่าวให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น

การขอให้วินิจฉัยปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีสิ่งแวดล้อมต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันชี้สองสถานหรือวันนัดไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การชี้สองสถานหรือไต่สวนมูลฟ้อง หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นคดีที่ศาลเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกับคดีที่ได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ศาลอาจใช้ดุลพินิจไม่ส่งเรื่องไปอีก เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า

เมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใดๆ ตามมาตรานี้ จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความฝ่ายใด ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๗ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดให้มีการเก็บข้อมูลด้านคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปพัฒนาระบบคดีและกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมต่อไป

หมวด ๒

วิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้น

ส่วนที่ ๑

คดีอาญา

(การตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น การสืบสวน การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานคดี)

มาตรา ๑๘ ในกรณีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายพบเห็นการกระทำความผิดกฎหมาย

เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือได้รับแจ้งจากบุคคลใดที่มีการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
จึงต้องรีบดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานโดยพลัน

เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อม หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

อาจขอความร่วมมือจากผู้เสียหาย องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดเพื่อ

(๑) สืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

(๒) ค้นหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแพ่งหรือคดีอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่อง

มาตรา ๑๙ ในกรณีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษา
สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายพบการกระทำความผิดตามกฎหมาย และ
รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังจับกุมตัวไม่ได้ ให้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวม
พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าวให้ครบถ้วนพร้อมทั้งเขียนสรุปเหตุการณ์ ทำ
แผนที่เกิดเหตุ พร้อมตำแหน่งพื้นที่ที่เกิดเหตุ และถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ แล้วรีบดำเนินการร้องทุกข์
กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนในเขตท้องที่มีอำนาจตามกฎหมายภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่รู้ตัว
ผู้กระทำความผิดและให้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการร้องขอต่อศาล
ให้ออกหมายจับผู้กระทำความผิดต่อไป

ในกรณีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม
ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายพบการกระทำความผิดตามกฎหมาย แต่ไม่รู้ตัว
ผู้กระทำความผิด ให้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ เกี่ยวข้องกับการ
กระทำความผิดดังกล่าวให้ครบถ้วนพร้อมทั้งเขียนสรุปเหตุการณ์ ทำแผนที่เกิดเหตุ พร้อมตำแหน่งพื้นที่
ที่เกิดเหตุ และถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ แล้วรีบดำเนินการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนใน
เขตท้องที่มีอำนาจตามกฎหมายภายใน ๔๘ ชั่วโมง นับแต่พบการกระทำความผิดดังกล่าว เพื่อที่
พนักงานสอบสวนจะได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและจับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีต่อไป โดย
การรายงานให้ผู้บังคับบัญชาและผู้บริหารหน่วยงาน ให้ปฏิบัติตามความในวรรคหนึ่ง

มาตรา ๒๐ ในคดีอาญา เมื่อได้มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแล้ว ให้หน่วยงานที่
เกี่ยวข้องแต่งตั้งผู้แทนคดีอาญา โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(๑) ติดต่อประสานกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบคดี

(๒) ชี้แจงข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และรวบรวมเอกสารและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี
ให้กับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบคดี

(๓) ติดตามผลคดีว่าอยู่ในขั้นตอนใด และสถานะทางคดีเป็นเช่นไร

(๔) รายงานการดำเนินการให้ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานทราบว่าผลคดีว่าอยู่ในขั้นตอนใด
ตลอดจนสถานะทางคดีเป็นเช่นไร

(๕) เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ว่าศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ให้ดำเนินการ
คัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว แล้วรายงานให้ผู้บริหารหน่วยงานทราบ

มาตรา ๒๑ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนอาจขอคำแนะนำ หรือคำปรึกษาขอรับทราบข้อมูลข่าวสาร หรือขอให้จัดส่งสิ่งอื่นใดที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือบุคคลอื่นใดได้

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนจะขอคำปรึกษาจากพนักงานอัยการ เพื่อให้ความเห็นหรือคำแนะนำตามที่เห็นสมควรได้

มาตรา ๒๒ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีในกรณีที่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าหน่วยงานใดของรัฐในจังหวัดมีหน้าที่ต้องประสานงานกับพนักงานสอบสวน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดและคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๓ ในการสอบสวนคดีสิ่งแวดล้อม ให้พนักงานสอบสวนพยายามรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดให้ครบถ้วน รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศอย่างรอบด้าน รวมทั้งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ และทรัพย์สินของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม

มาตรา ๒๔ ให้พนักงานอัยการตรวจสอบความครบถ้วนของการดำเนินการของพนักงานสอบสวนอีกครั้งหนึ่งอย่างละเอียด โดยในมีการพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน โดยเรียกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อเท็จจริง และพิจารณาเรื่องการส่งฟ้องคดีไปพร้อมกัน เว้นแต่การล่าช้าจะทำให้เสียหาย ให้ดำเนินการดังกล่าวในภายหลัง

ในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว หากพนักงานอัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามตามมาตรา ๑๔๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนประสานงานกับพนักงานอัยการอย่างใกล้ชิด

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นควรส่งฟ้องผู้ต้องหาที่ยังเรียกหรือจับตัวไม่ได้ตาม มาตรา ๑๔๑ วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และได้แจ้งให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อจัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหาภายในกำหนดอายุความแล้ว ให้พนักงานสอบสวนเร่งรัดดำเนินการให้ได้ตัวผู้ต้องหาดำเนินคดีต่อไปโดยเร็ว

ในกรณีที่พนักงานอัยการผู้พิจารณาสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาในข้อหาอื่นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความผิดอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม หรือแนะนำให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในคดีดังกล่าวเพิ่มเติม ให้พนักงานสอบสวนเร่งรัดดำเนินคดีตามคำสั่งของพนักงานอัยการโดยเร็ว ให้พนักงานอัยการประสานงาน ให้

ความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แจง ข้อบกพร่อง วิธีป้องกันแก้ไข ตลอดจนให้บริการด้านกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่พนักงานสอบสวน หน่วยงานของรัฐ เจ้าพนักงานท้องถิ่น องค์กรเอกชน และประชาชนในจังหวัด

มาตรา ๒๕ หากพบว่าผู้กระทำความผิดหลายราย ให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ รวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินคดีให้ครบถ้วน เท่าที่จะมีพยานหลักฐานที่เพียงพอ

มาตรา ๒๖ หากพนักงานอัยการพบว่ากิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายปกครอง ให้รีบแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพิจารณา ออกคำสั่งทางปกครองเพื่อระงับเหตุแห่งความเสียหายตามอำนาจหน้าที่โดยทันที เช่น การสั่งปิดหรือ พักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต หรือการสั่งให้หยุดใช้ หรือทำประโยชน์ด้วยประการใด ๆ เพื่อระงับ เหตุแห่งความเสียหายนั้น

มาตรา ๒๗ กรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงาน อาจร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิสูจน์ความผิดและการ ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้รับการ ร้องขอดังกล่าว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการตามคำร้องขอโดยปฏิบัติตามวิธีการใน กฎหมายดังกล่าว

เจ้าพนักงานผู้เปิดเผยหรือส่งมอบข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ได้มาตามวรรคหนึ่งให้แก่ บุคคลอื่น อันมิใช่เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำโดย ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นล่วงรู้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความ ผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

มาตรา ๒๘ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ยึดสิ่งของไว้ตามกฎหมาย ให้พนักงานสอบสวน ส่งสิ่งของที่ยึดนั้นภายในสามวันทำการนับแต่เวลาที่พนักงานสอบสวนได้รับสิ่งของนั้นไว้เป็นของกลาง ในคดี เพื่อให้ผู้ชำนาญการพิเศษตรวจพิสูจน์และทำความเข้าใจเป็นหนังสือรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่ไม่อาจส่งสิ่งของที่ยึดนั้น ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้ โดยให้บันทึกเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นที่ไม่อาจดำเนินการดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

(คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา)

มาตรา ๒๙ การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามปกติสามารถกระทำได้ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากนี้ ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศมาในคดีได้ โดยต้องยื่นรายละเอียดที่เพียงพอ และให้นำค่าเสียหายที่ได้รับกลับไปใช้เพื่อฟื้นฟูเยียวยาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมทั้งเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยให้หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการต่อไป

หลักเกณฑ์และวิธีการฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ให้เป็นไปตามมาตรา ๕๑

(การฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน)

มาตรา ๓๐ ตัวแทนชุมชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกา มีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาในความผิดที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ โดยให้ถือว่าเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย

มาตรา ๓๑ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ให้องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อม ฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ โดยให้ถือว่าเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย

การฟ้องคดีอาญาโดยองค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมตามวรรคแรก ยังต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ

หากศาลรับฟ้องแล้ว ให้ศาลหมายเรียกพนักงานอัยการมาเป็นโจทก์ร่วมด้วย

(ความผิดหลายกรรมต่างกัน)

มาตรา ๓๒ สำหรับการกระทำอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันในความผิดที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน และบางกรรมไม่อยู่ในภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ศาลจะรับพิจารณาพิพากษาทุกกรรม หรือไม่รับพิจารณาพิพากษาเฉพาะกรรมใดกรรมหนึ่งหรือหลายกรรมที่ไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยให้โจทก์แยกฟ้องเป็นคดีใหม่ยังศาลที่มีอำนาจก็ได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความสะดวกและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญ

(การใช้มาตรการพิเศษแทนการฟ้องคดีอาญา)

มาตรา ๓๓ ในกรณีที่ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากผู้ต้องหาได้รับสารภาพก่อนฟ้องคดี เมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหาการศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นว่าผู้ต้องหาอาจกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีสิ่งแวดล้อม ให้คู่ความทุกฝ่ายร่วมกันจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูเยียวยา เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหาย การฟื้นฟูเยียวยาสิ่งแวดล้อมและ

ทรัพยากรธรรมชาติ และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องหา แทนการฟ้องคดีก็ได้ ทั้งนี้ ผู้กระทำผิดต้องให้การรับสารภาพและยินยอมกระทำตามแผน รวมทั้งผู้เสียหายต้องยินยอม หรือในกรณีที่เป็นรัฐเป็นผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่จักต้องไม่คัดค้าน ศาลอาจสั่งให้เข้ากระบวนการพิเศษดังกล่าวแทนการฟ้องคดี และหากมีการดำเนินการตามแผนอย่างถูกต้อง จนเกิดผลตามแผนที่วางไว้ ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ในการดำเนินการจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูเหยี่ยว ศาลอาจตั้งผู้ประสานงานในคดีอาญาเพื่อจัดทำและติดตามผลการดำเนินการตามแผนได้

ผู้ประสานงานในคดีอาญาที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานคดี มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

(คำพิพากษาและคำสั่งในคดีอาญา)

มาตรา ๓๔ ในการพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีอาญาสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากการโทษตามที่กฎหมายอาญากำหนดแล้ว ศาลยังอาจเลือกมาตรการอื่นๆ เพื่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงความประพฤติจิตสำนึก หรือทัศนคติของผู้กระทำผิด รวมทั้งเพื่อป้องกันการกระทำความผิดอีก แทนการลงโทษตามกฎหมายอาญาก็ได้

ศาลพึงนำมาตรการเพื่อความปลอดภัยตามกฎหมายอาญามาใช้ หากปรากฏข้อเท็จจริงว่ายังมีภัยหรือความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ รวมทั้งต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพหรือทรัพย์สินของบุคคลอยู่ต่อไปในอนาคต

(การคุมประพฤติทางอาญาสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๓๕ ให้หน่วยงานศาลและหน่วยงานคุมประพฤติ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายร่วมกันพัฒนารูปแบบและวิธีการการทำแผนบำบัดฟื้นฟูในกรณีมีการทำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือวิธีการคุมประพฤติ เพื่อให้เกิดการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยและการเปลี่ยนจิตสำนึกของผู้กระทำความผิดและการฟื้นฟูเหยี่ยวฝ่ายที่เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ

โปรแกรมเพื่อการฟื้นฟูบำบัด เพื่อให้ผู้เข้าทำมาตรการพิเศษดำเนินการ หรือการบริการสังคม หรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะกำหนดให้ผู้ถูกคุมประพฤติดำเนินการ ควรเชื่อมโยงกับเรื่องการคุ้มครอง แก้ไขปัญหาและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงการฟื้นฟูชีวิต ร่างกาย สุขภาพ และทรัพย์สินของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

หน่วยงานศาลและหน่วยงานคุมประพฤติควรสนับสนุนให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมอื่น รวมทั้งเครือข่ายชุมชนจากภายนอกเข้ามีส่วนร่วมในการติดตามแผนหรือติดตามการคุมประพฤติที่ได้วางมาตรการไว้

(การบังคับโทษปรับ)

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับ ให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับได้

การบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้กรมต่างๆในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องมีอำนาจตรวจสอบทรัพย์สินและให้ถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แล้วแต่กรณี

บทบัญญัติมาตรานี้ ไม่กระทบต่อการที่ศาลจะมีคำสั่งขังผู้ต้องโทษแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

ส่วนที่ ๒ คดีแพ่ง

(การระงับข้อพิพาททางเลือกในทางแพ่ง)

มาตรา ๓๗ ในคดีแพ่ง คู่ความทุกฝ่ายโดยความสมัครใจร่วมกันมีสิทธิเลือกใช้การระงับข้อพิพาททางเลือก ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาต่อรอง การประนอมข้อพิพาท การไกล่เกลี่ย การชี้ขาดโดยอนุญาโตตุลาการ การให้คำปรึกษา การประเมินผลคดีในเบื้องต้นโดยคนกลาง การพิจารณาแบบย่อโดยคนกลาง การแต่งตั้งคนกลางค้นหาความจริง หรือการระงับข้อพิพาททางเลือกรูปแบบอื่นได้

หลักเกณฑ์และวิธีการของการดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนด

มาตรา ๓๘ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายสามารถเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกได้ แต่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าการดำเนินการดังกล่าวกับการดำเนินคดีตามปกติอย่างใดจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่ากัน และพึงระวังมิให้เกิดข้อตกลงที่ทำให้ประโยชน์สาธารณะต้องลดน้อยถอยลงอย่างไม่มีเหตุผล

มาตรา ๓๙ ในคดีที่มีคู่ความเป็นจำนวนมาก ศาลต้องกำหนดวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้มีการตั้งตัวแทนของผู้ที่เกี่ยวข้องมาโดยชอบ และหากการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรใดอาจจะเป็นประโยชน์ต่อคดี ศาลอาจเชิญบุคคลหรือองค์กรเหล่านั้นเข้าร่วมในการดำเนินการได้

มาตรา ๔๐ เมื่อศาลสั่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก ให้การ และ

สืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบันทีกคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์ มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๔๑ ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือ บุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไต่ถามสืบ หรือดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาท ทางเลือกแบบอื่น

มาตรา ๔๒ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกพึงระวังมิให้คู่ความ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิเหนือคู่ความอีกฝ่ายอย่างไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะกรณีในกรณีที่คู่ความแต่ละฝ่ายมี อำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน

มาตรา ๔๓ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก ที่มีใช้เจ้าพนักงาน คดีมีสิทธิได้รับค่าช่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาล ยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๔๔ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก ไม่ว่าจะ เป็น ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอม อนุญาโตตุลาการ หรือคนกลางต่างๆ อาจคัดเลือกมาจากผู้เชี่ยวชาญด้าน สิ่งแวดล้อม หรือบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

มาตรา ๔๕ ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างคู่ความในคดีสิ่งแวดล้อม ให้อายุ ความสะดุดหยุดอยู่ไม่น้อยในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา

(การฟ้องคดีแพ่ง)

มาตรา ๔๖ เมื่อมีหรืออาจจะมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่หรือประโยชน์ของ บุคคลใดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อม หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิดังกล่าวทางศาล บุคคล นั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้

มาตรา ๔๗ การฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของปัจเจกชน บุคคลอาจรวมกันฟ้องในลักษณะ คดีแบบกลุ่มก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการในการฟ้องคดีแบบกลุ่มให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการฟ้องคดีแบบ กลุ่ม

มาตรา ๔๘ ตัวแทนชุมชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกา มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลเพื่อขอให้กำหนดมาตรการในการดำเนินการเพื่อป้องกันหรือหยุดยั้งการก่อความเสียหาย การเรียกให้จัดการแก้ไขปัญหาและกระทำการฟื้นฟูเยียวยา หรือการเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศของชุมชนได้

มาตรา ๔๙ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ให้องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมมีสิทธิฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ขององค์กรต่อศาลเพื่อขอให้เกิดมาตรการในการดำเนินการเพื่อป้องกันหรือหยุดยั้งการก่อความเสียหาย การเรียกให้จัดการแก้ไขปัญหาและกระทำการฟื้นฟูเยียวยา หรือการเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศได้

มาตรา ๕๐ หากองค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมประสงค์จะใช้สิทธิฟ้องคดีตามมาตราข้างต้น จักต้องไปเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายนั้นเข้าดำเนินการตามกฎหมายก่อน หากเจ้าหน้าที่ไม่ดำเนินการใน ๖๐ วัน องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมีสิทธิไปฟ้องร้องหรือดำเนินคดีเอง ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายมีการฟ้องคดีอยู่แล้ว องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมอาจขอเข้าเป็นคู่ความร่วมได้

มาตรา ๕๑ หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลเพื่อขอให้เกิดมาตรการในการดำเนินการเพื่อขอให้เกิดมาตรการในการดำเนินการเพื่อป้องกันหรือหยุดยั้งการก่อความเสียหาย การเรียกให้จัดการแก้ไขปัญหาและกระทำการฟื้นฟูเยียวยา หรือการเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศได้

การฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศของส่วนรวม ต้องคำนวณความเสียหายทางตรงและทางอ้อมอย่างรอบด้าน โดยรวบรวมทั้งข้อเท็จจริงและแสดงวิธีการคิดคำนวณในเชิงวิชาการแก่ศาลอย่างเพียงพอ

ในกรณีที่มิผู้ก่อภัยหรือความเสียหายหลายรายที่เกี่ยวข้องกัน ให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายรวบรวมข้อมูลและดำเนินการฟ้องร้องคดีแพ่งให้ครบถ้วนทุกกรณี

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศตามกฎหมายต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น การขจัดมลพิษ หรือต้องรับผิดชอบผู้ก่อความเสียหายโดยที่มิได้เป็นผู้ก่อความเสียหายเอง

โดยตรง ให้หน่วยงานของรัฐฟ้องไล่เบี้ยเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายให้ครบถ้วนเพื่อให้ผู้ก่อมลพิษที่แท้จริงต้องรับผิดชอบต่อไป

มาตรา ๕๒ โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชัดเจนพอที่จะทำให้เข้าใจได้ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๓ ภายหลังจากที่ได้มีการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีสิ่งแวดล้อม ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

(การดำเนินการเกี่ยวกับคดีแพ่ง)

มาตรา ๕๔ ในกรณีที่ทำความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปี นับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย และรู้ตัวผู้ที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

มาตรา ๕๕ ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(ค่าฤชาธรรมเนียมทางแพ่ง)

มาตรา ๕๖ การดำเนินการทางศาลตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

(วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องและก่อนพิพากษา)

มาตรา ๕๗ วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องและก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๔

มาตรา ๕๘ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรกำหนดมาตรการหรือวิธีการใดๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ ความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่คู่ความหรือประโยชน์สาธารณะเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ให้ศาลมีอำนาจกำหนด มาตรการหรือวิธีการชั่วคราว และออกคำสั่งไปยังคู่ความหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตาม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕๙ ก่อนฟ้องคดี ถ้ามีเหตุเช่นเดียวกับที่โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๔ หรือมาตรา ๒๖๔ ผู้มีสิทธิเสนอคดีชอบจะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เช่นกัน โดยให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔ ลักษณะ ๑ วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษามาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามวรรคหนึ่งแล้ว หากได้มีการฟ้องคดีภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันยื่นคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้คำสั่งศาลนั้นมีผลต่อไปเสมือนเป็นคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หากมิได้มีการฟ้องคดีต่อศาลสิ่งแวดล้อมภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้คำสั่งศาลนี้เป็นอันยกเลิกไป

ในระหว่างพิจารณาคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง แม้จะมีการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาตามวรรคสองแล้ว ก็ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำร้องนี้ต่อไป และหากศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา ก็ให้คำสั่งนี้มีผลบังคับต่อไปตามวรรคสอง

(การส่งคำคู่ความคดีแพ่ง)

มาตรา ๖๐ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใดในคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งปกติจะต้องดำเนินการโดยทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวก รวดเร็ว ความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำการติดต่อ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๖๑ คู่ความจะแต่งตั้งบุคคลใดซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตศาลเพื่อรับคำคู่ความหรือเอกสารแทนตนก็ได้โดยให้ยื่นคำขอต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นเมื่อศาลอนุญาตแล้ว จะส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งนั้นก็ได้

ถ้าคู่ความไม่มีภูมิลำเนาหรือสำนักทำกรงานในเขตศาลที่พิจารณาคดี ศาลนั้นจะสั่งให้คู่ความแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตศาลนั้นซึ่งจะเป็นการสะดวกในการส่งคำคู่ความหรือเอกสารภายในเวลาที่ศาลกำหนดเพื่อรับคำคู่ความหรือเอกสารแทนก็ได้

ถ้าคู่ความไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลตามวรรคสอง การส่งคำคู่ความหรือเอกสารจะกระทำโดยวิธีปิดประกาศไว้ ณ ศาลที่พิจารณาคดี แจ้งให้คู่ความมารับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นแทนการส่งโดยวิธีอื่นก็ได้การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีเช่นนี้ให้มีผลใช้ได้เมื่อพ้นสิบห้าวันนับแต่วันปิดประกาศ

การส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้ง ให้กระทำได้เช่นเดียวกับการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือการส่งโดยวิธีอื่นแทนดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคนี้ให้มีผลใช้ได้เมื่อพ้นเจ็ดวันนับแต่วันส่งหรือสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยวิธีอื่นแทน

(การพิจารณาคดีแพ่ง)

มาตรา ๖๒ ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยวิธีใดได้ และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลายื่นคำให้การให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

มาตรา ๖๓ คดีแพ่ง เมื่อศาลแจ้งกำหนดนัดพิจารณาให้คู่ความฝ่ายใดทราบแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นไม่มาศาลตามกำหนดนัด ให้เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายนั้นมารับทราบกำหนดนัดต่อไปจากศาลเอง หากไม่มารับทราบ ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบกำหนดนัดต่อไปแล้ว

(คำพิพากษาและคำสั่งทางแพ่ง)

มาตรา ๖๔ ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะจะพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอบังคับหรือที่มีได้กล่าวในคำฟ้องก็ได้

มาตรา ๖๕ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ในคดีส่วนแพ่งให้ถือว่าผูกพันเฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง แต่ศาลจะกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นผูกพันผู้อื่นซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายด้วยก็ได้

มาตรา ๖๖ กรณีที่ทำให้ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลาพิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าวในคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลาที่

ศาลกำหนด โดยกำหนดให้จำเลยวางหลักประกันความเสียหายที่อาจจะมีขึ้นในอนาคตตามจำนวนที่เห็นสมควรกำหนดก็ได้ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการแก้ไข ต้องให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน

(การกำหนดมาตรการป้องกันความเสียหายในอนาคต)

มาตรา ๖๗ ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏชัดว่าการดำเนินกิจการใดๆ ของจำเลยยังอาจก่อภัยหรือความเสียหายได้ในอนาคต ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการต่างๆ หรือกำหนดเงื่อนไขให้ดำเนินการหรืองดเว้นดำเนินการอย่างใดที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้ผู้ก่อความเสียหายการกระทำ ความผิดเช่นนั้นอีก หรือเพื่อป้องกันภัยและความเสียหายที่จะเกิดในอนาคตได้

(การกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งต่อบุคคล)

มาตรา ๖๘ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นในกรณีที่บุคคลได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และสุขภาพอย่างเป็นธรรม ซึ่งต้องรวมถึงค่าเสียโอกาสในทางเศรษฐกิจด้วย เช่น ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะเสียโอกาสในการทำงานในอนาคต หรือค่าเสียโอกาสที่ต้องเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

มาตรา ๖๙ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นในกรณีที่บุคคลได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินอย่างเป็นธรรม ค่าเสียหายต่อทรัพย์สินที่ผู้เสียหายได้รับ นอกจากหมายถึงความเสียหายโดยตรงต่อทรัพย์สินเพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายในการที่ผู้ได้รับผลกระทบต้องย้ายที่อยู่อาศัยด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อม การต้องซื้ออาหารหรือสิ่งใด ๆ ผิดไปจากที่เป็นเพราะปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดทำสิ่งต่างๆ เพื่อป้องกันความเสียหายด้วย

(ค่าเสียหายต่อทรัพยากรของชุมชนและส่วนรวม)

มาตรา ๗๐ ในคดีที่มีการร้องขอค่าเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศของส่วนรวม นอกเหนือจากค่าเสียหายที่คู่ความร้องขอแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งอื่นให้ครอบคลุมค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วและพึงจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าเสียหายที่เป็นมูลค่าในเชิงความสำคัญของสิ่งที่สูญเสียต่อระบบนิเวศ ห่วงโซ่อาหารและความเชื่อมโยงของวงจรรวมชาติ

(๒) ค่าเสียหายที่เป็นมูลค่าในเชิงประโยชน์ใช้สอยของบุคคล ทั้งเพื่อการดำรงชีพ การท่องเที่ยว และการชื่นชมทัศนียภาพ และความรื่นรมย์ในทางธรรมชาติ

(๓) ค่าเสียหายที่เป็นมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจการค้า รวมทั้งค่าเสียโอกาสในเชิงเศรษฐกิจ

(๔) ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำเนินการขจัดมลพิษ หรือความเสียหายต่างๆ ที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ

(๕) ค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ให้คืนสู่สภาพเดิม ก่อนที่จะเสียหายอย่างเหมาะสม

มาตรา ๗๑ ในการพิจารณากำหนดค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ศาลให้ศาลเลือกใช้วิธีการคำนวณความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้องตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์สุขภาพ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ หรือวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาจขอให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องเสนอความคิดเห็นประกอบได้

มาตรา ๗๒ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการแก้ฟื้นฟูเยียวยาสภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในบริเวณที่เสียหายให้กลับสู่สภาพเดิมไม่สามารถกระทำได้อีกแล้วหรือกระทำได้อย่างยิ่ง

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม ศาลอาจสั่งให้ผู้ก่อความเสียหายจัดหาสถานที่อื่น ที่มีลักษณะและสภาพธรรมชาติ และบุคคลสามารถใช้หรือได้ประโยชน์ในลักษณะเดียวกันมาชดเชยแทนการแก้ไขฟื้นฟูเยียวยาในที่เดิมได้

มาตรา ๗๓ ศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดในคำพิพากษาให้แบ่งชำระค่าเสียหายออกเป็นส่วนๆ ตามระยะเวลาและจำนวนเงินที่ต้องชำระในแต่ละคราวตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้ก่อความเสียหายตามสภาพความเป็นจริง

(การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งทางแพ่ง)

มาตรา ๗๔ ภายหลังจากที่ได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่า ไม่อาจบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้หรือมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งใดๆ เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในกรณีที่ประโยชน์สาธารณะจะเสียหายอย่างร้ายแรง หากไม่มีการกระทำตามคำสั่งหรือคำพิพากษา ศาลอาจสั่งให้บุคคลอื่นมาแก้ไขบำบัดป้องกันภัยทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายนั้นโดยเร็วก็ได้

ส่วนที่ ๓

วิธีพิจารณาคดีที่ใช้ร่วมกันทั้งในส่วนแพ่งและอาญา

(การสืบพยานและการรวบรวมพยานหลักฐานล่วงหน้า)

มาตรา ๗๕ ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีคดีสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนองจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลังก่อนนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีเท่านั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีก ฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยาน หลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

มาตรา ๗๖ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา ๗๕ ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามข้อขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ให้นำมาตรา ๒๖๑ ถึงมาตรา ๒๖๓ และมาตรา ๒๖๗ ถึงมาตรา ๒๖๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้แก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

(การพิจารณาคดี)

มาตรา ๗๗ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร และศาลมีอำนาจชักถามพยานเพิ่มเติมได้จนสิ้นข้อสงสัย

ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้และศาลจะเลื่อนครั้งหนึ่งได้ไม่เกินเจ็ดวัน และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

(การคุ้มครองพยาน)

มาตรา ๗๘ ในกรณีที่พยานบุคคลมีความเสี่ยงภัยในคดีสิ่งแวดล้อม ให้ศาลพิจารณาออกคำสั่งเพื่อให้เกิดการคุ้มครองพยานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน

(พยานผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๗๙ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลมีอำนาจผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมมาช่วยค้นหาความจริงแห่งคดีได้

ผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม อาจเข้ามาในคดีในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญของคู่ความฝ่ายต่างๆ หรือในฐานะที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมก็ได้

ในคดีที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ ศาลอาจขอให้ที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ โดยที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อม มีสิทธิในการเข้าถึงเอกสารและข้อมูลในคดีที่จำเป็นเพื่อให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการเสนอความคิดเห็น โดยในคดีหนึ่งอาจมีที่ปรึกษาหลายคนหรือหลายสาขาก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับตามพฤติการณ์แห่งคดี

ผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ อย่างแท้จริง และความเชี่ยวชาญดังกล่าวเกี่ยวพันกับประเด็นแห่งคดีพิพาท และผู้เชี่ยวชาญต้องมีความเป็นกลางในการแสดงความคิดเห็น และเข้ามาในคดีเพื่อช่วยศาลและคู่ความทุกฝ่ายในการค้นหาความจริงแห่งคดี มิใช่เพื่อช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๘๐ ที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นมีสิทธิได้รับ ค่าบวการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

(การประชุมผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๘๑ ในกรณีที่ข้อเท็จจริงบางเรื่องต้องเกี่ยวพันกับหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท ทั้งในส่วนของพยานทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ต่างๆ ซึ่งคู่ความอาจอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญที่หลากหลาย หรือศาลอาจมีการตั้งที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมด้วยนั้น ศาลอาจจัดให้มีการประชุมเพื่อค้นหาความจริงในคดีร่วมกัน และให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีโอกาสโต้แย้งตามความเหมาะสม

รูปแบบและวิธีการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนด

(การตรวจโดยสถานพยาบาล ห้องปฏิบัติการ)

มาตรา ๘๒ พยานหลักฐานที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุ ทั้งก่อนและหลังการเกิดความเสียหายอาจจัดเก็บอาจจัดทำโดยประชาชนทั่วไป หรือผู้มีหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญ แต่ต้องมีวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาจึงจะควรรับฟัง

มาตรา ๘๓ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง ศาลอาจดูลพินิจส่งบุคคลหรือวัตถุไปตรวจสอบในสถานพยาบาล ห้องปฏิบัติการ หน่วยวิเคราะห์โรค หรือสถานที่อื่นๆ ที่ได้มีมาตรฐานที่ดี ตามที่เห็นสมควรได้

มาตรา ๘๔ หน่วยงานที่ดำเนินกิจการสถานพยาบาล ห้องปฏิบัติการ หน่วยวิเคราะห์โรค หรือสถานที่อื่นๆ ในทำนองเดียวกัน ที่ดำเนินกิจกรรมตามที่ศาลร้องขอ มีสิทธิได้รับค่าบริการตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

(การจัดทำทะเบียน)

มาตรา ๘๕ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดทำทะเบียนผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสถานพยาบาล ห้องปฏิบัติการ หน่วยวิเคราะห์โรค หรือสถานที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ศาลทั่วประเทศและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปใช้งานได้

มาตรา ๘๖ ในกรณีที่คู่ความแต่ละฝ่ายประสงค์จะนำพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นแตกต่างกันมาสืบ หากศาลเห็นสมควรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แจ้งกระจ่างอย่างรอบด้าน ศาลอาจสั่งให้นำพยานผู้เชี่ยวชาญของทุกฝ่ายมาสืบพร้อมกันในคราวเดียว โดยให้เป็นไปตามวิธีการในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ทั้งนี้ ศาลอาจขอให้ที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อมมาร่วมในการสืบพยานและให้ความเห็นต่อศาลก็ได้

(การเดินเผชิญสืบ)

มาตรา ๘๗ ในกรณีที่มีความจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอรอบด้าน หากคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ หรือศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลอาจจะเดินเผชิญสืบพยานหลักฐานในสถานที่ที่เกี่ยวข้องได้

ในการเดินเผชิญสืบ ให้ศาลพินิจค้นหาข้อมูลที่ต้องแท้จริงด้วยวิธีการที่เหมาะสม

หากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสอบถามบุคคลในบริเวณที่เกิดเหตุ ตรวจสอบพยานหลักฐานต่าง ๆ หรือแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร

(การรับฟังพยานหลักฐานและการชั่งน้ำหนักพยาน)

มาตรา ๘๘ นอกเหนือจากพยานทางเทคนิค พยานทางวิทยาศาสตร์ หรือทางวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งพยานเอกสารของทางราชการแล้ว พยานบุคคลในพื้นที่ที่รับรู้ข้อเท็จจริงโดยตรงก็นับเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญที่ศาลต้องใช้ดุลพินิจรับฟังตามความเหมาะสม

พยานหลักฐานจากส่วนราชการ โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีปัญหาเรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบจำนวนมาก ให้ศาลพึงระวางมีตวนเชื่อโดยง่าย

(การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งคดีสิ่งแวดล้อมในคดีแพ่งและอาญา)

มาตรา ๘๙ เมื่อได้สืบพยานตามที่จำเป็นแล้ว ให้ถือว่าการพิจารณาคดีเป็นอันสิ้นสุด แต่คู่ความอาจแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจาในวันเสร็จการพิจารณานั้นได้ แล้วให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในเวลาสามวันนับแต่วันนั้น

ก่อนที่ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจทำการพิจารณาต่อไปอีกได้

มาตรา ๙๐ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือและต้องกล่าวหรือแสดงข้อเท็จจริงที่ฟังได้โดยสรุปและคำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีพร้อมด้วยเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยนั้น

ในการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการกำหนดโทษ หรือมาตรการต่างๆ ทั้งทางแพ่งและทางอาญาแก่ผู้ก่อความเสียหาย ให้ศาลคำนึงถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

(๑) พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือก่อให้เกิดความเสียหาย และลักษณะของการกระทำที่เกี่ยวข้อง

(๒) เจตนาของผู้ก่อความเสียหาย หากยิ่งเจตนาร้าย จงใจให้เกิดความเสียหาย ยิ่งต้องมีโทษหรือมาตรการที่เข้มข้น

(๓) ความร้ายแรงของผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ หรือผลกระทบต่อบุคคลทั้งทางชีวิต ร่างกาย สุขภาพ และทรัพย์สิน

(๔) ประวัติเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม

(๕) ผลประโยชน์ที่ผู้ก่อความเสียหายได้รับจากการก่อความเสียหายหรือการละเมิดกฎหมาย

(๖) การยอมรับผิดในสิ่งที่ได้กระทำไป การสำนึกผิด และความพยายามแก้ไข

หมวด ๓

อุทธรณ์

มาตรา ๙๑ ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมอาจพิจารณาจัดให้มีค้นหาความจริงเพิ่มเติม รวมถึงการสืบพยานเพิ่มเติมสำนวนคดีที่ส่งมาจากศาลชั้นต้นก็ได้

มาตรา ๙๒ ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา ๙๓ คดีแพ่งที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินสองแสนบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๙๔ คดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นสิ่งแวดล้อมในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (๑) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (๒) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (๓) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ศาลรอกการกำหนดโทษไว้
- (๔) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๙๕ คดีอาญาที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน และกรรมใดกรรมหนึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม หากมีการอุทธรณ์ในความผิดเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมพร้อมความผิดอื่น ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อม และให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมด้วย

มาตรา ๙๖ ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๙๓ และมาตรา ๙๔ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้าม ก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๙๓ และมาตรา ๙๔ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๙๗ การพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐๐ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่สุด

คดีอาญา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในการกระทำความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม คู่ความอาจฎีกาได้ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๙๘ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับ
แก่การอุทธรณ์และการพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมและ
ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมโดยอนุโลม

หมวด ๔

ฎีกา

มาตรา ๙๙ ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาล
เห็นสมควร ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมอาจพิจารณาจัดให้มีค้นหาความจริงเพิ่มเติม รวมถึงการ
สืบพยานเพิ่มเติมสำนวนคดีที่ส่งมาจากศาลชั้นต้นก็ได้

มาตรา ๑๐๐ คดีสิ่งแวดล้อมที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดี
สิ่งแวดล้อมมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาแผนกคดี
สิ่งแวดล้อมเพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือในปัญหาข้อกฎหมายไว้วินิจฉัย ภายใน
กำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขอ
อนุญาตฎีกาฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่อง
หนึ่งเรื่องไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญที่
ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมมีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือ
ถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดี
สิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณี

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกา
ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ ในระเบียบดังกล่าวอย่างน้อยต้องระบุ
เงื่อนไขเวลาของการสั่งไม่อนุญาตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติตามมาตรา ๒๖๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา

ระเบียบตามวรรคสี่ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๐๑ ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาแผนกคดี
สิ่งแวดล้อมเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาค
แผนกคดีสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมจะมีคำวินิจฉัย
แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือ
ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อม

หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้

มาตรา ๑๐๒ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลฎีกาโดยอนุโลม

หมวด ๕ **เจ้าพนักงานคดีสิ่งแวดล้อม**

(เจ้าพนักงานคดีสิ่งแวดล้อม)

มาตรา ๑๐๓ ให้มีเจ้าพนักงานคดีสิ่งแวดล้อมประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม และมีคดีสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

- (๑) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน
- (๒) การบันทึกคำพยาน
- (๓) สรุปรายชื่อและข้อเสนอแนะให้แก่ผู้พิพากษาในเบื้องต้น
- (๔) ดำเนินการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (๕) ดำเนินการระงับข้อพิพาททางเลือก
- (๖) ดำเนินการในส่วนของมาตรการพิเศษทางอาญาเช่นการเป็นผู้ประสานงานในคดีอาญาเพื่อช่วยเหลือในการจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูเยียวยา ฯลฯ
- (๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีสิ่งแวดล้อมเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสาร เพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๑๐๔ ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดี ต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การก่อสร้าง และการผังเมือง โดยได้

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายครบถ้วน หากมีกฎหมายกำหนด และได้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี

(๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางแพทยศาสตร์ เกษัตริศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพอนามัย พืชวิทยา ระบาดวิทยา ฯลฯ โดยได้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายครบถ้วน หากมีกฎหมายกำหนด

(๓) สำเร็จการศึกษาระดับเนติบัณฑิต หรือปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย

(๔) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาวิชาอื่นที่ก.ศ. กำหนด และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี

ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานคดี โดยให้ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีเป็นตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และในการกำหนดให้ได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษต้องคำนึงถึงภาระหน้าที่ คุณภาพของงาน และการดำรงตนอยู่ในความยุติธรรมโดยเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนของผู้ปฏิบัติงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ศ. กำหนด

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๐๕ บรรดาคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป และให้บังคับตามกฎหมายซึ่งใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนกว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี